

je splošno na »sodno prakso mednarodnih tribunalov« sklicevalo precej večkrat (Brownlie 1995: 20).

V tem kontekstu je pomembno razlikovati med pomenom razsodb nacionalnih sodišč in tistimi, ki jih izrečejo mednarodna sodišča. Prve so dokaz prakse držav oziroma tistega, kar države dojemajo kot pravno obvezujoče (po 38. členu Statuta Meddržavnega sodišča so torej »dokaz obče prakse, ki je sprejeta kot pravo«), medtem ko so slednje dokaz obstoja mednarodnopravnih pravil (Lauterpacht 1996: 20–1).

Kot ugotavlja Jennings (1997: 40–1), sodišče pri izvajanju funkcije pravnega interpretatorja neizogibno tudi razvija pravo, Lauterpacht (1996: 6) pa poleg tega vidi vlogo sodišča tudi pri razjasnjevanju pravil in načel.⁸² Seveda to ni njegov primarni namen, pač pa največkrat le stranska posledica sodniškega dela (Jennings 1997: 40–1). Enakega mnenja je tudi Brownlie (1995: 20), ki pa gre še korak dlje s trditvijo, da so nekatere odločitve in svetovalna mnenja⁸³ Meddržavnega sodišča vplivala celo na razvoj občega običajnega prava. Prav zaradi tega dejstva pa v nadaljevanju sledi analiza dveh Razsodb Meddržavnega sodišča in ene Razsodbe *ad hoc* Arbitražnega sodišča, v katerih so geografske okoliščine ustrezale obravnavani problematiki.

4.4.1 Razmejitev med Dansko, Nizozemsko in Nemčijo (1969)

Vlogo o morski meji z Nemčijo sta Sodišču ločeno predložili Danska in Nizozemska, obe stranki Konvencije o epikontinentalnem pasu iz leta 1958.⁸⁴ Njun namen ni bil, da Sodišče določi razmejitev med nemškim morjem in morjem obeh držav, pač pa, da razsodi, ali načela in določila iz Konvencije veljajo tudi za njuno sosedo, ki ni bila stranka te Konvencije (Blake 1987: 16).

82 Razvoju mednarodnega prava skozi odločitve Meddržavnega sodišča je Lauterpacht posvetil knjigo. V njej je med drugim pojasnil, da se ta fenomen Meddržavnega sodišča v sociologiji imenuje »heterogenost ciljev«: Institucije, ki so ustanovljene za doseganje določenih ciljev, sčasoma začnejo vršiti dolžnosti drugače od tistih, ki so si jih zamislili svravitelji v času njihovega nastanka« (Lauterpacht 1996: 5).

83 Brownlie (1995: 20) kot takšne navaja razsodbi: *Fisheries* (1951: VB in Norveška) in *Nottebohm* (1951–55, Liechtenstein in Gvatemala) ter svetovalni mnenji: *Reparation* (1949) in *Genocide* (Zadržki h Konvenciji o preprečevanju in kaznovanju zločina genocida: 1951).

84 Vlogi sta bili sicer predloženi ločeno, vendar so se pravdne strani dogovorile, da ju Sodišče obravnava skupaj v enem postopku. S tem namenom sta bila leta 1967 Sodišču predložena dva vsebinsko istovetna sporazuma, eden med Nemčijo in Dansko, drugi pa med Nemčijo in Nizozemsko, ki sta opredelila pravno vprašanje, na katerega naj Sodišče odgovori (Kolb 2003: 20, 23).

4.4.1.1 Okoliščine

Vpliv na razsodbo sta imela dva dejavnika geografske in en dejavnik geološke narave. Prvi je bil konkavnost nemške obale, drugi dejavnik je bilo dejstvo, da je Severno morje polzaprto, tretji, geološki dejavnik pa se je nanašal na načelo o naravnem podaljšku kopnega (Kolb 2003: 20, 22).

Prvič, nemška obala je po obliki konkavna le, če jo obravnavamo z nizozemsko in dansko obalo skupaj. V primeru, da bi vlogo Sodišču predložila le ena od slednjih dveh, bi bilo dejstvo o legi obale drugačno – govorili bi o obalah, ki ležita druga ob drugi. V takšnem slučaju bi bila konveksnost nemške obale le hipotetična in odvisna od morebitne razmejitve s tretjo stranjo. Ker pa sta bili vlogi Danske in Nizozemske združeni v en sodni proces, je *konkavnost* poleg svoje naravne razsežnosti dobila tudi pravno (*ibidem*). Tako je Sodišče že na začetku opozorilo na problem uporabe metode enakih razdalj: »/.../ v primeru konkavne ali vdolbene obale, kakršna je tudi ta od Zvezne republike Nemčije ob Severnem morju«, bi se ob uporabi črt enakih razdalj le-te »neizogibno stikale na relativno kratki oddaljenosti od kopnega in s tem povzročile, da tako od vseh strani obdan epikontinentalni pas dobi obliko trikotnika, z vrhom obrnjenega proti morju, in /.../ odrezanost voda države od nadaljnjih morskih pasov izven tega trikotnika /.../« (North Sea Continental Shelf Cases 1969: 17, para. 8).

Drugič, Severno morje je iz vzhodne, zahodne in južne strani krožno obdano z ozemlji različnih držav, ki si od vzhoda proti zahodu sledijo: Norveška, Danska, Zvezna republika Nemčija, Nizozemska, Belgija, Francija in Velika Britanija. V sorazmerno omejenem morskem prostoru, kot je ta, se vsi epikontinentalni pasovi, podaljšani od obal posameznih držav, stekajo v središčno točko, pri čemer se na številnih delih tudi prekrivajo. To dejstvo je precej zapletlo razmejitve med tremi sosedami, saj je bilo Sodišču naloženo, da v okviru bilateralnega postopka odloča tudi o pravicah in interesih, ki dejansko in pravno zadevajo tretje države (Kolb 2003: 22). To je z drugimi besedami Sodišče zapisalo v 4. odstavku razsodbe: »/.../ Teoretično bi bilo mogoče zarisati tudi sledeče sredinske črte v Severnem morju, namreč med VB in Zvezno republiko [Nemčijo] /.../, Norveško in Zvezno republiko [Nemčijo] /.../ in med Norveško ter Nizozemsko /.../. Tudi če bi zarisali te sredinske linije, bi bilo vprašljivo, ali bi jih lahko VB, Norveška in Nizozemska koristile, saj bi se te črte, kot se zdi, v vsakem primeru nahajale preko rteja, ki so na podlagi obstoječih dogovorov trenutno v veljavi« (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 4). Sodišče se je temu zapletu izognilo zaradi narave predloženega vprašanja, ki nanj ni neposredno preneslo naloge, da razmeji morske prostore med strankami v sporu (Kolb 2003: 22).

In tretjič, Sodišče je ugotovilo, da »so vode v Severnem morju plitve in da epikontinentalni pas obsega celotno morsko dno, v globini manj kot 200 metrov, z izjemo tvorbe, znane pod imenom »Norveško korito« (*Norwegian Trough*) /.../«

(North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 4). S tem je Sodišče opozorilo na geološki dejavnik, ki bi (in tudi je) preko načela o naravnem podaljšku kopnega lahko vplival na končno razsodbo.

4.4.1.2 Pravni problem s stališča posameznih strani v sporu

Nemčija je zagovarjala stališče, da osnovno načelo delimitacije morskih prostorov ni pravilo enakih razdalj, ki kot nesporno pogodbeno določilo Nemčije ne zavezuje, pač pa načelo pravične in sorazmerne razmejitve, po kateri vsaki državi pripada delež, primeren dolžini njene obale.⁸⁵ Svoje videnje je nadaljevala s trditvijo, da tudi če bi bila metoda enakih razdalj v danem primeru ocenjena za primerno, bi konkavna oblika obale kot posebna okoliščina upravičila uporabo drugačne razmejitvene metode. Nemčija se je sklicevala tudi na posebnosti polzaprtih morij, v katerih, po njenem mnenju, vsaki državi pripada del epikontinentalnega pasu, ki sega do osrednje točke, v kateri se sekajo sredinske črte (North Sea Continental Shelf Cases 1969: Submissions – Federal Republic of Germany).

Nasprotno pa sta Danska in Nizozemska zagovarjali stališče, da mora razmejitev temeljiti na temelju občega običajnega prava, ki narekuje uporabo načela enakih razdalj. Po njunem prepričanju to načelo postavlja v ospredje *ekvidistanco*, medtem ko so posebne okoliščine *sekundarni* element, uporaben le v primeru manjših posebnosti, kot so prisotnost otoka ali manjšega rta, ki bi lahko povzročile nesorazmeren odklon razmejitvene črte. *Konkavnost* nemške obale, sta zaključili argumentacijo, pa je geografska značilnost velikih razsežnosti, ki zato ne more veljati za posebno okoliščino (North Sea Continental Shelf Cases 1969: Submissions – Denmark, Netherlands).

4.4.1.3 Naloga Sodišča in razsodba

Vprašanje, postavljeno v razsodbo Sodišču, se je glasilo: »Uporaba katerih načel in pravil mednarodnega prava je primerna pri razmejitvi epikontinentalnega pasu v Severnem morju, ki onstran delne meje, določene s /.../ Konvencijo z dne 9. junija 1965, pripada vsaki od strank [v postopku]? (North Sea Continental Shelf Cases 1969: Special Agreement 1. čl.)

85 Postopek je po »predložitvi zadeve Sodišču, bodisi s sporočilom posebnega sporazuma o njegovi pristojnosti ali pa s pisno vlogo, ki sta naslovljena na tajnika Sodišča« (Meddržavno sodišče 1945: 40. čl.), razdeljen na dva dela: pisni in ustni. »Pisni postopek je v tem, da se Sodišču pošljejo in pravnim strankam vročijo vloge, odgovori nanje in po potrebi replike, prav tako pa tudi vsi dokazni spisi in listine«, medtem ko je »Ustni postopek v tem, da Sodišče zaslišuje priče in izvedence ter posluša zastopnike strank, svetovalce in odvetnike« (Meddržavno sodišče 1945: 43. čl.). V tem delu bo predstavljena vsebina pisnih vlog pravnih strank.

Sodišču je bilo torej naloženo, da izreče *deklarativno* sodbo, katere namen je, po definiciji, obvezna določitev končnega stanja, ne pa tudi načina za doseg le-tega, ki tako ostane v pristojnosti sprtih strani.⁸⁶ V obravnavanem primeru je odločitev Sodišča o primernih načelih in pravilih tvorila del pogajalskega procesa, zato je po mnenju Kolba (2003: 23–6) ta Sodba bolj »pogajalske« kot »pravne« narave.

Vsebinsko lahko Rzsodbo razdelimo na tri zaokrožene celote: prvič, zavrnitev načela o pravični in sorazmerni razmejitvi, po kateri vsaki državi pripada delež, primeren dolžini njene obale, drugič, zavrnitev metode enakih razdalj kot pravila, in, tretjič, opredelitev načel, uporabnih v danih okoliščinah.

Prvič, s konceptom »kopno *dominira* morju« je Sodišče ovrгло načelo, ki ga je zagovarjala nemška stran. Temelj posedovanja epikontinentalnega pasu ni načelo sorazmerne razdelitve tega morsklega prostora med mejnimi državami, pač pa, kot zapiše Sodišče: »/.../ pravica obalne države do epikontinentalnega pasu, ki tvori naravni podaljšek njenega kopnega, obstaja *ipso facto* in *ab initio*, na podlagi njene suverenosti nad ozemljem /.../. Na kratko, to je *inherentna* pravica države.« Iz tega izhaja Sodišče, ko ovrže stališče Nemčije: »pravična *delimitacija* ni enako kot dodelitev pravičnega in enakomernega dela nerazmejenega prostora, /.../« in še, »da *delimitacija* sicer mora biti izvršena pravično, vendar to ne pomeni, da je njen cilj dodelitev pravičnega dela [epikontinentalnega pasu] /.../« (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 22).

Drugič, Sodišče je v štirih točkah zavrnilo stališča Danske in Nizozemske v zvezi z metodo enakih razdalj. Rzsodilo je, da le-ta kot načelo Ženevske konvencije o epikontinentalnem pasu iz leta 1958 Nemčije ne zavezuje (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 27, 30),⁸⁷ da *ekvidistanca* ni pravilo, *inherentno* v konceptu epikontinentalnega pasu (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 41–2),⁸⁸ da razmejitev po načelu enakih razdalj prav tako še ni postala pravilo občega običajnega prava (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 81) in da uporaba te metoda, kadar obali dveh držav ležita druga ob drugi ali kadar je

86 Namen deklarativne sodbe je zagotoviti določitev pravnega stanja, ki je zavezujoče za strani v postopku. Pravni učinek, izhajajoč iz tega stanja, ne more biti ponovno predmet razsojanja (Interpretation of Judgements No. 7 1927: 20).

87 Danska in Nizozemska sta trdili, da je postal 6. člen, ki zapisuje metodo *ekvidistance*, zavezujoč za Nemčijo na podlagi javnih izjav, razglasov in drugih dejanj, s katerimi je Nemčija enostransko prevzela obveznosti iz Konvencije. Nadalje sta državi trdili še, da se je Nemčija vedla, kot da sprejema oziroma priznava ta načela in je s tem povzročila, da so se druge države zanašale na to, da bo le-te tudi spoštovala (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 27).

88 Danska in Nizozemska sta zagovarjali stališče, da je bližina merilo, po katerem se določa posedovanje delov epikontinentalnega pasu. Tako naj bi vsi deli tega območja, ki so bližje obali prve kot obali druge države, pripadali prvi. To pravilo bližine naj bi narekovala metoda enakih razdalj (Kolb 2003: 34).

obala konveksne oziroma konkavne oblike, vodi k nepravilni rešitvi (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 58–9, 89). Slednja ugotovitev je za namen tega dela še zlasti zanimiva, saj, kot je utemeljilo Sodišče, lahko v določenih geografskih okoliščinah razmejitev po tem postopku iz neznatnih geografskih odstopanj povzroči neznanske negativne učinke.

In tretjič, pod navdihom Trumanovega razglasa iz leta 1945 je Sodišče osnovalo pravni okvir za določitev meje na temelju dveh nosilnih načel, od katerih je eden materialne, drugi pa formalne narave. Prvo lastnost ima sporazuma med državami, drugo pa načelo pravičnosti. Strani se, kot *domini negotii*, lahko dogovorita o razmejitvi, ki objektivno vsebuje elemente nepravilnosti. V tem primeru govorimo o načelu pravičnosti le kot o pravni *fikciji*, ki jo upravičuje skupna želja obeh strani. Nasprotno pa je v sodnem procesu to načelo glede končnega stanja za sodnike *imperativna obligacija* (Kolb 2003: 41–2). Ostali dejavniki, ki naj se po mnenju Sodišča vzamejo v obzir pri razmejitvi med Dansko, Nizozemsko in Nemčijo, so le stvarnejša pravila, katerih uporaba naj bi privedla do cilja pravične rešitve. V ta namen naj države upoštevajo splošno obliko obal in prisotnost posebnih geografskih lastnosti, geološko strukturo epikontinentalnega pasu in naravne vire, ki se nahajajo na tem območju, ter primerno stopnjo sorazmernosti med širino dodeljenega dela morja ter dolžino obale, pri čemer naj se upošteva dejanski ali predviden vpliv takšne razmejitve na vse vpletene države (Brown 1994: 165).

4.4.1.4 Ocena

Razsodba o Severnem morju je ena največkrat navajanih in analiziranih v pravni literaturi iz dveh razlogov: prvič zato, ker je prispevala k razvoju doktrine o epikontinentalnem pasu, in, drugič, zato, ker se dotakne vprašanja nastanka običaja v sodobnih razmerah, vpliv običaja na pogodbe in možnosti preobrazbe načel, zapisanih v multilateralnih dokumentih v obče običajno pravo (Friedmann 1970: 229). Ne glede na to pa je ta primer nemalokrat tudi predmet številnih kritik. Večina se jih nanaša na: prvič, zavrnitev metode enakih razdalj/posebnih okoliščin kot načela občega običajnega prava; drugič, prevelik poudarek na Trumanovi doktrini in zanemarljivo upoštevanje naknadnega razvoja in prakse držav (Brown 1994: 168); in tretjič, utemeljitev razsodbe na načelu naravnega podaljška kopnega, torej na geografskih okoliščinah (Blake 1987: 18).

Za potrebe pričujočega dela je obravnavana Razsodba pomembna v dveh točkah: v tisti, ko Sodišče ugotovi, da bi razmejitev s črto enakih razdalj odrezala epikontinentalni pas Nemčije od nadaljnjih morskih pasov (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 8), in še, ko presodi, da takšna rešitev ni primerna, ker ne vodi k pravični rešitvi: ».../ v določenih geografskih okoliščinah, /.../ metoda enakih razdalj /.../ nedvomno vodi k nepravilnosti /.../, iz istega razloga pravičnost izključuje uporabo metode enakih razdalj kot edinega načina razmejitve v tem primeru /.../« (North Sea Continental Shelf Cases 1969: para. 89, 90).